

היום שאחרי*

יורם הרפז

מחקר אותנטית, חולקים ביניהם את מחקרה, משתתפים ביצירת רעיונות וידע, מגבשים מוצר המשקף את ההבנות שהגיעו אליהן – מוצר שהופך לחלק ממוצר קהילתי המהווה הישג אינטלקטואלי וחברתי מרשים של קהילת פותרי בעיות סולידרית. היינו ב"יום שלפני" ונפרדנו מעודדים ואופטימיים, אף כי צל של חרדה ליווה את כולנו.

השנה אנחנו ב"יום שאחרי" – חכמים יותר וספקניים יותר; מסוחררים פחות מרעיונות פדגוגיים חדשניים; אולי אף מרירים מעט על הבטחה שלא קוימה, על מבטיחים שלא קיימו. חלק מאתנו כבר מתגעגע להוראה הותיקה והטובה שבה אני, המורה, מרצה ומנהל דיון, התלמידים משתתפים, מסכמים במחברת ונערכים לבחינה הקרובה. שם הכול היה פשוט וקל יותר וכולם היו מרוצים. אכן, "יש הרבה חכמה בקירות של בית הספר", כפי שאמר פעם רפורמטור מובס אחד, אחד מני רבים. אנחנו מבינים את אלה האומרים לעצמם: "החזון נכון אולי, חיוני, מתקדם, לכל הפחות מעניין, אך בלתי אפשרי בנסיבות הקיימות".

ובכל זאת, מדוע כולם – תאורטיקנים, מדינאי חינוך, מנהלים, מורים, מועמדים לניהול ולהוראה – כולם, כמעט כולם, מדברים על רעיונות דומים: על לומד עצמאי, על למידה משמעותית, על הוראה מותאמת, על חשיבה יצירתית וביקורתית, על בעיות אותנטיות, על הערכה מעצבת וכן הלאה וכן הלאה? כלום ייתכן שלא הבנו משהו עמוק? למשל, שמדברים על זה אך לא ממש מתכוונים לזה, מדברים אך לא מתכוונים לעשות, מדברים כדי לתת אשליה של עשייה, כדי לכסות על אי-עשייה (כי המצב הקיים טוב ל"עשירונים" העליונים, כפי שטוענת תיאוריית קונספירציה אחת). אולי אנחנו "נבחרת נאיבית", כמו שאומר בימים אלה זוהיר בעלול על נבחרות מסוימות במונדיאל?

לפני שנה, כשהתכנסו כאן להשתלמות ראשונה של **בתי ספר חושבים**, היינו ב"יום שלפני"; הצענו לכם חזון של קהילת חשיבה ונפרדנו מכם בברכת עלו והצליחו. "היום שלפני" הוא תמיד טוב יותר מ"היום שאחרי" – ימי המימוש המייגעים של החזון. "היום שאחרי" הוא קשה, לא רק משום שהחזון לעולם אינו מתממש כראוי, אלא משום שהחזון עצמו תמיד טוב יותר מהמציאות שבה הוא מתגשם – גם מן המציאות שבה הוא מתגשם במלואו. המציאות מחסלת את החזון באופן סופי, בעיקר מציאות שבה החזון התגשם כראוי, שכן אז אי אפשר לומר "אילו רק היינו מגשימים כמו שצריך". לא פלא שתיאולוגים ופילוסופים כינו את הניסיונות לממש חזונות בשם "נפילה".

"מה טוב יותר מגן עדן?!", שאל פעם חכם אחד והשיב: "חזון על גן עדן". ייתכן שגן העדן הוא החזון על גן העדן, או אולי גן העדן הוא מקום שבו יש לצדיקים המון חזונות מלהיבים ואף לא צל-צלו של דחף לנסות להגשימם. אולי לכך קוראים "זיו השכינה"...? החזון טוב יותר מכל מציאות, לא רק משום שיש לו עוצמה רבה יותר, מכשפת, כמו לחלום, אלא גם משום שהוא נותן לבני אדם מטרה, כיוון, משמעות. לכן, אמר פעם מיישהו, חזונות מכל סוג שהוא נותנים לבני אדם דבר מה ממשי מאוד עוד לפני שמימשו חלק קטן מן ההבטחות שלהם – הם נותנים להם תכלית, דימוי של מציאות חלופית, "נחמה מטאפיזית". אכן, ההגשמה היא האויב הגדול ביותר של החזון, שכן היא מציעה לנו במקומו מציאות, ואיזו מציאות, יפה ככל שתהא, יכולה לבוא במקום חזון?

ובכן, לפני שנה היינו במצב טוב יותר: הצענו לכם חזון חינוכי קוהרנטי, מנומק היטב ומתאים לאינטואיציות "הנאורות" שלכם ושלנו. התבשמנו בתמונות של קבוצות ילדים השוקדים על שאלת

* דברים שנאמרו בהשתלמות מורים בקיץ 1998.

כיתה רגילה: הלומדים יהיו פעילים יותר; המורה ירצה פחות וינחה יותר; יהיה מרכיב חזק יותר של למידה שיתופית ופחות של "למידת סולו"; הבעיות יהיו אותנטיות יותר וסימבוליות פחות; יהיה דגש על העמקה במקום על "כיסוי"; יהיה יותר מקום לחשיבה ביקורתית ויצירתית; יהיו יותר "פרויקטים" אישיים על חשבון בחינת נייר ועיפרון אחידה; הבדלים אישיים יכובדו יותר והסביבה החינוכית תהיה גמישה יותר ומותאמת יותר לנטיות אישיות, לסגנונות למידה ולהרכבי אינטליגנציות מגוונים; ההערכה תהיה מעצבת יותר ומסכמת פחות; וההוראה תהיה מושכלת יותר, מבוססת על מה שאנו יודעים על למידה, ידע, הערכה וכו'. אנו חושבים שבתי ספר שיתעדכנו בכל המגמות האלה וינסו ליישם אותן יובילו את מערכת החינוך במאה הבאה.

כמובן, אפשר לדמיין גם מציאות אחרת, מציאות העומדת בסימן של "ריאקציה" למגמה "הפרוגרסיבית" שתוארה. ריאקציה כזו אכן קיימת; אין מגמה תרבותית-חברתית-חינוכית שאינה מעוררת התנגדות. אך נדמה לי שבנסיבות הקיימות של דמוקרטיה מתגברת ומעמיקה; של הכרח להיות חברה לומדת; של התפוצצות הידע והרלטיוויזציה שלו (תפיסתו כיחסי, כתלוי בנקודת מבט); של ידע מצטבר על טבעה של הלמידה; של האפשרויות שמזמנת לנו טכנולוגיית התקשוב; של מודעות גוברת לזכויותיו של הילד – בנסיבות אלה, המגמה הפרוגרסיבית בחינוך תתחזק ותלבש צורות מגוונות. בית הספר האחיד, זה המבוסס על אחדות הזמן והמקום, על הוראה ולמידה אחידות (כולם לומדים את אותו פרק באותה שיטה באותו זמן ומקום), יתקשה להחזיק מעמד במתכונתו הקיימת. הוא יצטרך להיפתח לרוחות "מבחוץ", להגמיש עצמו, לבזר את עצמו, והוא אכן עושה זאת, אף כי באיטיות מייאשת.

אז למה אנחנו לא מצליחים, למה "היום שאחרי" רחוק כל כך מ"היום שלפני"?

קודם כל, אני חולק על הקביעה; יש לנו גם הצלחות. פה ושם אנו רואים תלמידים וקבוצות תלמידים לומדים מתוך עניין, מעלים שאלה טובה, חוקרים ומציגים ביצוע מסכם רציני. תלמידים אומרים לנו בהזדמנויות שונות משפטים כגון "כאן למדתי מתוך עניין, וזה נתן לי המון"; "זה היה המקום היחיד שבו חשבתי באמת"; "כאן מכבדים את הדעה שלי" וכו'. נכון, תגובות כאלה ועבודות מחקר מעמיקות אינן נפוצות כפי שהיינו רוצים, אך הן גם לא נדירות מאוד. ובכל זאת, אין להכחיש, הפער בין החזון למציאות הוא גדול, גדול מדי. מדוע: היש סיכוי לצמצם אותו לממדים נסבלים?

נתחיל בשאלה הראשונה: מדוע זה הולך קשה כל כך? נבחן את הקושי מבחינת התלמידים, המורים,

אז מה נאמר לאלה ש"נפלו בדרך"? שאנחנו יודעים את האמת; שרק כך יש ללמד וללמוד? שהסוף יהיה טוב ואנחנו עוד נאמר לעצמנו עייפים אך מרוצים שהמאמץ היה כדאי? לא! אנחנו לא יודעים את האמת, ולא בטוחים שרק כך יש ללמד וללמוד, ועוד פחות מזה – שהסוף יהיה טוב. הוראה בקהילת חשיבה היא בשבילנו שאלה פתוחה, "פורייה" אם תרצו. אנחנו רק חושבים שבעידן כמו שלנו – בחברה שאיכות חייה תלויה בייצור ידע ובייצור על בסיס ידע, בחברה החותרת לדמוקרטיה ולסולידריות חברתית, ועל בסיס מה שאנו יודעים כיום על ממדי החינוך השונים – על אינטליגנציה וחשיבה, על למידה והוראה, על ידע, על הערכה, על ארגון ועוד – אנו רק חושבים שבעידן כזה מסגרת זו טובה יותר מבחינות רבות מהמסגרת של הכיתה המסורתית, וגם הגונה ואנושית יותר. אנחנו מקווים שהמאמץ העצום שאתם ואנחנו משקיעים בניסיון להפעיל אותה, לפתח אותה, ללמוד ממנה, הוא כדאי. רק חושבים ומקווים, זה הכול. אך למחשבות יש נימוקים ולתקוות יש בסיס.

את הנימוקים הרבים בעד קהילת חשיבה ניסחנו, אתם ואנחנו, פעמים הרבה בצורות שונות, בעל-פה ובכתב, ואין טעם לחזור עליהם. הטיעון העיקרי שלנו אומר שבית הספר הוא מקום שצריך להמציא תנאים אופטימליים, להיות חממה ללמידה טובה; למידה טובה היא למידה מעורבת, למידה הנובעת מתוך עניין של הלומד, מונעת מבפנים (וגם קצת מבחוץ); למידה טובה אינה דבר מה ספונטני המתרחש ממילא, יש לטפח אותה באמצעות הוראה טובה; הוראה טובה מטפחת למידה טובה באמצעות התחברות לדחפים "טבעיים" ללמידה טובה, לחקירה ולדרישה, באמצעות התגברות על דחפים "טבעיים" לא פחות כמו עצלות ופחד "לחשוב בעצמך". אחת הדרכים לעשות זאת היא באמצעות מסגרת שקראנו לה **קהילת חשיבה**. יש באופן עקרוני דרכים אחרות לעשות זאת. קהילת חשיבה אינה הדרך היחידה, אך היא ממשית. עקרונות יש בשפע, וכולם יודעים לגלגל אותם על הלשון; מה שחסר הם ניסיונות להפוך עקרונות לטכניקה של הוראה, לסביבה של למידה; חסר מאמץ תכליתי, ישר וישיר, לממש את מה שאנו יודעים על למידה והוראה.

לתקווה שלנו שמסגרת כזו תוכל להתקיים, להחליף ביום מן הימים את מסגרת הכיתה הרגילה, שבה מתרחשות הוראה לקראת בחינה ולמידה לקראת בחינה (כלומר, זכירה של פירטי מידע דלי משמעות לצורך מחזור), ולהיות מסגרת מובנת מאליה, מסגרת שרפורמטורים של המאה הבאה יצאו נגדה באותה נחישות שבה אנו יוצאים כיום נגד הכיתה הרגילה – לתקווה זו יש בסיס, אף כי לא בסיס בטוח. אנו חושבים שגם אם הכיתה של העתיד, העתיד הקרוב, לא תהיה דומה בכל לקהילת חשיבה, יהיו בה יותר מרכיבים של קהילת חשיבה מאשר של

ארבע שעות, זה הרבה; שתי שעות עוד איכשהו, אבל ארבע...!! וחופץ מזה, עוד הרבה זמן הולך לך סתם: אתה יושב בקבוצה שלך (אני הייתי עם אמיר ועם ירון. אמיר היה עלא כיפק, ירון קצת הסתלבט עלינו אבל בסוף היה בסדר) ומדבר סתם עד שאחת המורות מגיעה. ועד שהיא מגיעה אתה לא יודע מה לעשות. אחר כך אתה מחפש חומר בספרייה, מחפש חומר שקשור לשאלה שלך... לא תמיד אתה מוצא. אפשר היה לנצל את הזמן יותר טוב. וגם הקטע הזה שלא כולם עובדים ברצינות, גם בקבוצה שלנו וגם בקבוצות אחרות. זה משפיע. אמרתי לך, ירון היה בסדר בסוף אבל את רוב העבודה אני ואמיר עשינו. והמורים שבמקום לענות לך אומרים לך: "אני לא יודעת, כדאי לחפש ב...". את לא יודעת, אל תהיי מורה. תשמע, זה לא רציני, ככה לא לומדים. אם אתה שואל אותי, לא למדתי הרבה. נכון, בנושא שלי אני כבר מומחה, תשאל אותי ותראה, אבל בסך הכול לא למדתי הרבה. אתה שואל אותי אם זה טוב... זה טוב ולא טוב. או, הנה אמיר, תשאל אותו, הוא עונה יותר טוב ממני, הוא חנון אמיתי...

מורה: גם אתה רוצה לדעת איך זה קהילת חשיבה? מה זה פה, כולם רוצים לדעת על קהילת חשיבה? מה אני אגיד לך... לא קל. תראה, כשהייתי בהשתלמות לפני שנה, חשבתי שזה הולך להיות משהו אדיר, סוף-סוף חינוך כמו שחשבתי עליו. כי אני כבר הרבה זמן חושבת שההוראה הרגילה פשטה את הרגל, למרות שאני מצליחה בה: התלמידים לומדים אצלי וגם נהנים, אבל בכל זאת, זה לא זה. הלמידה שלהם שטחית מאוד ואת הרוב הם שוכחים אחרי הבחינה. צריך ואפשר להעביר להם אחריות על הלמידה שלהם. אנחנו גם חיים בחברה שבה אנשים לומדים כל חייהם ומה שחשוב זה ללמד את התלמידים ללמוד ולא תוכן כזה או אחר. אז כששמעתי

המנהל/ת, בית הספר ומערכת החינוך. פשוט נשאל אותם לדעתם. נגיש להם את המיקרופון, שידברו.

תלמיד: מה קרה, מה אתה רוצה? אה, אתה רוצה לדעת איך זה ללמוד בקהילת חשיבה... אז ככה, בקהילת חשיבה נותנים לי חופש גדול יחסית לעשות דברים בעצמי – לשאול שאלה (שאלת מחקר שיש לה קשר לשאלה פורייה. ככה הם קוראים לשאלה של קהילת חשיבה, "שאלה פורייה"), לנהל מחקר, להחליט על עבודה ("ביצוע מסכם", ככה הם קוראים לזה), להציג את המחקר (כאילו שמתחשק לי להציג לפני החברים או ההורים שלי) ועוד. זה טוב שנותנים יותר חופש, אבל זה לא חופש לעשות את מה שאני רוצה, אלא חופש לעשות את מה שהם רוצים – ללמוד כמו שהם רוצים. נותנים לך כאילו חופש; אתה חושב, כאן לא לומדים רגיל, כאן נעשה חיים, כאן יהיה משהו מיוחד, ואחר כך מפילים עליך תיק. לחופש שלהם יש מחיר כבד. כי ללמוד כמו שהם רוצים זה מה זה קשה... שמואל, המורה שלנו בקהילת חשיבה בהיסטוריה, החזיר לי את העבודה כבר שלוש פעמים. אתה יודע איך כתבתי עבודות עד היום? הייתי הולך לספרייה של המתנ"ס ליד הבית שלי, מסכם משהו מאיזה אנציקלופדיה ומקבל שמונים, זה הספיק לי. אני לא צריך יותר משמונים. ועכשיו: "מה השאלה שלך?", "מהי עמדתך בנוגע לנושא זה?", "לא העמקת מספיק בעניין זה, כדאי לעיין גם בזה ובזה"... לא נגמר. וכל זה בשביל מה? בשביל ציון שאפילו לא מופיע בתעודה, או שמופיע, אבל כמו ציון רגיל. אתה עובד כמו חומר ובסוף מה...? אז הם אומרים לך שאם לומדים ככה אז לומדים יותר וגם נהנים יותר. אתה יודע מה... יש בזה משהו. הרגשתי שלמדתי יותר; בנושא שלי אני ספץ, אם תרצה אחר כך אני אספר לך עליו. וגם פה ושם נהניתי: נהניתי מהראיון עם המומחה ההוא, איך קראו לו...? וגם נהניתי לכתוב את החלק שלי בעבודה, ובסוף לראות אותה ככה, כמו ספר, עם השם שלי, ושל אמיר וירון, השותפים שלי לצוות המחקר (ככה הם קוראים לזה, "צוות מחקר"). אמיר עזר לי במחשב. יצא משהו-משהו. ראית את העבודה? שים לב לפרק שלי. בפעם הבאה נעשה מצגת כמו הקבוצה של אריק. וגם התאכזבתי שהקבוצה שלי לא הרצתה על העבודה שלנו בתערוכה (תערוכה זה האירוע שבו התלמידים בקהילת חשיבה מציגים את העבודות שלהם), אפילו שהעבודה שלנו הייתה טובה. לא רצינו להרצות ובסוף הצטערנו. אז באמת למדתי, אולי פעם ראשונה בחיים שלי שבאמת למדתי... אבל מה, אתה חושב שזה הדבר היחיד שיש לי, קהילת חשיבה? יש לי מתמטיקה עם ייבגני, כל שבוע בוחן, ואנגלית וערבית, וספרות עם חמוטל... אצלה, אתה לא מכין שיעורים אתה ישר למנהל... אז אצלי קהילת חשיבה כמעט אחרונה בסדר העדיפויות. גם ההורים שלי חושבים שזה בזבוז זמן. הם רוצים הישגים. האמת, מבזבזים שם הרבה זמן. קודם כל

ראשונה שחשבתי על ההוראה שלי מנקודת מבטם של התלמידים – מה הם מקבלים מכל העניין הזה. הייתה לנו ישיבה שבועית שבה דיסקסנו את מה שהיה בקהילות וזה בהחלט נתן לי משהו, אף שציפיתי מהמנחה של ברנקו וייס שיתן קצת יותר כלים. כמה רעיונות גם לקחתי לכיתות הרגילות שלי, שבהן אני לא עושה קהילת חשיבה. למשל, למידה בקבוצות קטנות, הגשת עבודה אחת, הערכה חלופית שבה הקריטריונים להערכה נקבעים במשותף עם התלמידים ועוד. גם חלק מהתלמידים שלי בקהילה הגיעו להישגים שאליהם לא היו מגיעים בכיתה רגילה. אבל גם חלק כתבו עבודות כל כך עלובות. שום דבר לא מעניין אותם. טוב, לא נתלונן. המנחה של מכון ברנקו וייס אומר: "מורה שמתלונן על תלמידו דומה לרופא המתלונן על חוליו". אתה מבין? כאילו רופא היה אומר, הם בסדר, אבל לזה יש כאב ראש ולזה כאב בטן, ככה אי אפשר לעבוד... אבל אתה יודע מה, במחשבה שנייה, המסגרת הזאת של קהילת חשיבה נותנת הזדמנות לתלמידים חלשים להתבלט. היו לנו תלמידים שנחשבים לחלשים מאוד בכיתות רגילות, שכאן מה זה התבלטו, הם הובילו את צוותי המחקר שלהם... בקיצור, מה אני אגיד לך, התנסינו פעם אחת בחינוך יותר מתקדם. כל הזמן מדברים ולא עושים כלום. להגיד לך שאני אמשיך... אני לא יודעת. אני מרגישה שיש בזה משהו, שעל הנייר הם צודקים המומחים האלה של מכון ברנקו וייס, אבל אני מרגישה עייפה. אני רוצה לנוח. נראה אחרי החופש. או, הנה סמדר, לך תראיין גם אותה... **מנהלת:** תשמע, אני עסוקה. זה סוף שנה ואני צריכה לחתום על תעודות, אז אני אדבר בקיצור. תראה, מה שהם אומרים שם במכון ברנקו וייס אצלי כבר עושים הרבה שנים. אצלנו ההוראה היא לא פרונטלית כזאת, הלמידה מאוד פעילה, התלמידים עושים פרויקטים, יש הרבה מחשב ועוד ועוד. אבל בכל זאת, אתה יודע, כשאתה שומע את זה מהם, זה נשמע קצת אחרת. בגלל זה הזמנתי אותם לבית הספר שלנו, למרות שכפי שכבר אמרתי לך, בשבילנו זה לא חדש. גם המורות שלי מתלוננות שהן לא למדו משהו חדש, שהן לא קיבלו מספיק. אבל בכל זאת, המנחה שלהן היא בסדר ולמדנו ממנה משהו. תראה, אני חושבת בדיוק כך, כלומר, שצריך לטפח לומד עצמאי בבית הספר, ולדעת לשאול שאלות ולדעת לנהל מחקר ולהרצות עליו. אני מסכימה לגמרי עם הרעיון של קהילת חשיבה, אבל להגיד לך שזה הולך, שהילדים מרוצים, שההורים מרוצים... תשמע, זה הולך פחות טוב ממה שרצייתי. אולי בגלל "כלכלת הכדאיות" של התלמידים. התלמידים שלנו צריכים תמורה בעד האגרה, רווח מוחשי על המאמץ שהם משקיעים. ככה זה, התלמידים היום חומרניים מאוד וקרייריסטים. זה לא הדור שלנו, דור החלוצים. גם ההורים שלהם רוצים שייצא לילדים שלהם משהו מזה. כן כן, ההורים. אני צריכה לטפל גם בהורים.

בהשתלמות את ההרצאות של החברה האלה של מכון ברנקו וייס, במיוחד של ההוא... הוא מדבר יפה... חשבתי, הנה מסגרת כמו שחלמתי עליה, הנה הוראה ולמידה אחרות, מתאימות יותר למאה שלנו. וגם לא כל כך הייתי צריכה אותם, כי חלק גדול ממה שהם אמרו אני כבר עושה שנים. אבל עם הזמן קצת התאכזבתי. לא שזה לא הולך... הקהילה שלי ברובה עבדה יפה וחלק מהעבודות היו ממש על רמה, אבל זה לא פשוט, לא פשוט. קודם כל, אתה יודע כמה עבודה זה דורש? אני חושבת שכל יום הייתי שעתיים על הטלפון עם סמדר, המורה שלימדה איתי (אתה יודע, בקהילת חשיבה מלמדים שני מורים), ועוד שעתיים לפגישת הכנה לפני הקהילה. אגב, גם עם סמדר לא היה כל כך פשוט. כמה דברים שהיא עשתה בקהילה שלנו כל כך עצבנו אותי. טוב, אני עוד אדבר אתה על זה. איפה היינו, אה, כן... תשמע, אני מורה די ותיקה, מספיק ותיקה כדי לחזור פחות או יותר על השיעורים שלי. טוב, אני לא חוזרת עליהם בדיוק, תמיד יש חידושים, אבל בקהילות חשיבה רוב החומרים שהכנתי במשך שנים לא התאימו. בכלל, קשה להכין חומרים לקהילת חשיבה, כי הכול לא צפוי ולכל צוות מחקר יש נושא שלו, ואת רצה בין הקבוצות, מנסה להגיעה לכולן ולא תמיד יודעת איך לעזור. וגם לא תמיד ברור מה צריך לעשות עכשיו, לא רק לתלמידים, גם לי. תשמע, בשיעורים רגילים הכנתי הרצאה טובה, קטע טוב לקרוא, הפעלה טובה, והשיעור זרם. עכשיו אני מנסה להעביר להם את היוזמה והם לא רוצים לקחת אותה. זה מצב מוזר: את מתכננת למידה שבה הם מובילים והם מתנגדים; את מתכננת למידה שתגרום להם עניין והנאה והם לא רוצים, הם רוצים לחזור ללמידה הישנה שאמורה לגרום להם סבל; טוב, לא סבל, אבל שעמום. לך תבין אותם. והאמת, גם נהיית להרצות ולנהל דיון. איך אמר המרצה הזה של ברנקו וייס, *not a sage on the stage but a guide on the side*; אני דווקא נהייתי להיות חכם על הבמה ולא מנחה בצד. ואתה יודע מה, התלמידים הרוויחו מזה. עכשיו אני רצה בין הקבוצות ומנסה לדרבן אותן ללמוד. שמע, גם לא כל כך נוח להגיד כל הזמן: "אני לא יודעת, כדאי לנסות לחפש ב...". יש תלמידים ששולטים בנושאים מסוימים הרבה יותר טוב ממני. לפעמים זה מביך... הסמכות שלי קצת התערערה. למזלי, לא היו לי הרבה מדי בעיות משמעת, אבל בכיתה רגילה אין לי בכלל בעיות משמעת, וכאן היו. הרגשתי שחל פיחות במעמד של המקצוע שלי. עד שהפכתי אותו למקצוע יוקרתי, עכשיו הוא שוב נחשב למקצוע ירוד יחסית. בהוראה רגילה אני הולכת על בטוח וכאן לקחתי סיכון רציני. אתה שואל מה יצא לי מזה?... אי-אפשר לומר שלא למדתי כלום. למעשה, זו הפעם הראשונה שאני חושבת באמת על ההוראה שלי כמו שצריך, וגם על למידה, הערכה ודברים כאלה. עד היום חשבתי בעיקר על התכנים של המקצוע שלי. זאת גם פעם

אני צריכה לחתום. ככלות כל הסיסמאות היפות, התעודות האלה הן המטרה העיקרית מבחינת התלמידים וההורים, ואולי גם מבחינתי. את השורה האחרונה תצנזר בבקשה. הערמה הזו פשוט מסתירה לי מטרות חינוכיות אחרות...

לא אלאה אתכם בתמלילי ראיונות נוספים שערכנו עם דמויות נוספות במחזה הזה, שנקרא "הוראה ולמידה בקהילת חשיבה". יש לנו ראיון עם מפקחת של המשרד (היא, אגב, מרוצה; היא מספרת על כך למנהלים ולמפקחים במערכת, אבל היא חוזרת ומתריעה שזה לא פשוט וכדאי למדוד אלף פעמים לפני שחותכים פעם אחת), עם מפקחת של הניסוי (היא לא לגמרי מאושרת, אבל העיקר שהניסוי יתפשט מהר לכל בית הספר), וגם עם בית הספר עצמו (הוא שונא שתלים מלאכותיים, אבל הוא לא מודאג; הוא מתמחה בדחייה שלהם). אגב, יש לנו גם ראיון עם יוזמי הניסוי ממכון ברנקו וייס. לא נציג אותו, כי הם כבר דיברו כאן כל השבוע, ובכל זאת ניתן להם משפט אחד לסיכום.

אז אנחנו נמצאים ב"יום שאחרי". כל התקופה שלנו היא "היום שאחרי" – אחרי הציונות, אחרי הסוציאליזם, אחרי המשיח – ואנחנו מתורגלים במצב זה. אנחנו מפוכחים יותר, אולי קצת ציניים, אבל בשלים יותר להתמודד מתוך שיקול דעת עם האתגר שהעמדנו לעצמנו. אנחנו נמצאים במקום שבו "אנשים אירוניים" צריכים להיות: **יודעים** שהאמת שלהם מוטלת בספק, אך בכל זאת **פועלים** כאילו היא באמת אמיתית. מה נבקש לסיכום? נבקש, כמו באותה תפילה חכמה, לקבל את מה שהכרחי, לתקן את מה שאינו הכרחי וטעון תיקון, ולדעת להבחין ביניהם. חלק מן הבעיות של קהילת חשיבה הוא הכרחי, בנוי לתוך השיטה; חלק מיותר ויש להמציא לו פתרונות; וחלק – איני יודע.

תשמע, עם כל הכבוד לפדגוגיה של המאה העשרים ואחת, אני צריכה לנהל בית ספר. אני צריכה להשאיר את התלמידים הטובים אצלי שלא יברחו לי לבית ספר אחר. יש לי תחרות עם בתי ספר יוקרתיים מאוד. אני רצייתי שקהילות החשיבה יוסיפו יוקרה לבית הספר, כמו שעושים פרויקטים אחרים שהכנסתי, ואני לא בטוחה שהן עושות את זה. אם התלמידים לא מרוצים, אז ההורים לא מרוצים והתלמידים החזקים עוזבים וזה כדור שלג. תבין, יש כאן מלחמה לא פשוטה. אז אני בהחלט בעד הרעיונות של מכון ברנקו וייס, לומד עצמאי, למידה פעילה וכל זה, אבל אני צריכה לנהל פוליטיקה. וחוף מזה, כל הניסוי הזה יקר מאוד. שני מורים בכיתה זה עול תקציבי בלתי נסבל. אני שוברת את הראש איך אפשר לנהל קהילת חשיבה של נגיד שלושים תלמידים עם מורה אחד. אם לא נדע להתגבר על המשוכה הזו, זה לא ילך. וגם למנחה של ברנקו וייס צריך לשלם. תשמע, כל הפרויקטים שהכנסתי הביאו אתם שעות והפרויקט הזה לוקח שעות, הרבה שעות. וגם הספרייה שלנו לא מספיק עשירה, ובקהילת חשיבה התלמידים עובדים הרבה בספרייה, ועל הספרנית שלנו אני בכלל לא רוצה לדבר. וגם המחשבים, או שהם תפוסים או שהרשת נפלה. וגם כמה פעמים הייתי צריכה לארגן הסעות של קהילות החשיבה למעבדה באוניברסיטה, למכון וייצמן, ולשלם למרצים אורחים... שמע, הרבה כאב ראש. תראה, אני מבקרת בקהילות חשיבה. לפעמים אני רואה שם דברים מאוד יפים. גם התערוכה הייתה על רמה. הורים התקשרו אלי אחר כך ואמרו שהיה משהו-משהו. אבל עם זאת, התלמידים מקטרים ואני צריכה אותם מרוצים. גם המומחים של מכון ברנקו וייס אומרים שתלמיד שאינו מרוצה לא לומד כמו שצריך. זהו זה, אתה רואה את ערמת התעודות הזאת... חינוך זה לא רק פדגוגיה... תסלח לי, כן,

